

۱۲-۱- مروری بر فضای عمومی اقتصاد جهانی حاکم بر

مبادلات خارجی اقتصاد کشور

گرفت. با تشدید بحران، قیمت بسیاری از کالاهای مهم و شاخص کاهش یافت، اقتصاد بسیاری از کشورهای صنعتی با کاهش نرخ اشتغال مواجه شد و رشد اقتصادی و حجم تجارت جهانی به طور محسوسی تنزل یافت.

در نتیجه بحران، نرخ رشد اقتصاد جهانی پس از چند سال افزایش مستمر و فزاینده، روند کاهنده به خود گرفت. براساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، رشد اقتصاد جهانی در سال ۲۰۰۸ با حدود ۲/۲ واحد درصد کاهش به ۳ درصد رسید. ماهیت بحران به گونه‌ای بود که اقتصادهای باز و پیشرفته، بیشترین تاثیر را از تبعات آن متحمل شده و اغلب آنها دچار رکود اقتصادی شدند.

اقتصاد ایران در حالی سال ۱۳۸۷ را پشت سر نهاد که اقتصاد جهانی پس از یک دوره درازمدت رونق و رشد، در رکودی فراگیر فرو رفته بود. از جمله پیامدهای طبیعی بحران، افت قابل توجه درآمدهای خارجی کشور و مازاد تراز پرداختهای خارجی بود. اگرچه اولین نشانه‌های بحران مالی اقتصاد جهانی در سال ۲۰۰۷ ظاهر شد، لیکن از نیمه دوم سال ۱۳۸۷ دامنه بحران از اقتصاد آمریکا به سایر کشورهای جهان گسترش یافت و ابعاد و شدت آن به حدی رسید که اجرای برنامه‌های مقابله اضطراری، در دستور کار بانک‌های مرکزی اغلب کشورها قرار

جدول ۱۲-۱- رشد اقتصادی جهان و گروه‌های منتخب

(درصد)

سال		سال			
۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	
-۰/۶	۳/۰	۵/۲	۵/۱	۴/۵	جهان
-۳/۲	۰/۵	۲/۸	۳/۰	۲/۷	اقتصادهای پیشرفته
۲/۴	۶/۱	۸/۳	۷/۹	۷/۱	اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور
۶/۶	۷/۹	۱۰/۶	۹/۸	۹/۰	اقتصادهای در حال توسعه آسیا
۲/۴	۵/۱	۵/۶	۵/۷	۵/۳	خاورمیانه و شمال آفریقا

ماخذ: World Economic Outlook, IMF, April, ۲۰۱۰

بحران در سه ماهه چهارم سال ۲۰۰۸ فراگیر شد و به بخش واقعی اقتصادها نیز سرایت کرد. آمارهای منتشره نشان می‌دهند تجارت جهانی در سال ۲۰۰۹ نیز به میزان بی‌سابقه‌ای کاهش یافت و کاهش ۱۰/۷ درصدی در مقدار و ۱۰/۹ درصدی در قیمت را تجربه نمود.

به دنبال آن، حجم تجارت جهانی کالاها و خدمات در نتیجه کاهش تقاضای جهانی، کمبود عرضه منابع برای تامین مالی تجارت و افزایش میزان حمایت کشورها از اقتصاد ملی خود به شدت کاهش یافت. به طوری که رشد حجم تجارت جهانی کالاها و خدمات با ۴/۴ واحد درصد کاهش به ۲/۸ درصد رسید.

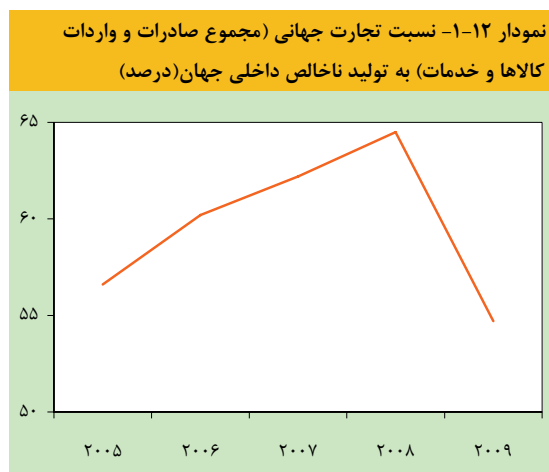
جدول ۱۲-۲- رشد تجارت جهانی

(درصد)

سال				
۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵
کالاها و خدمات				
-۱۰/۷	۲/۸	۷/۲	۸/۸	۷/۷
-۱۰/۹	۱۱/۴	۸/۳	۵/۵	۵/۴
کالا				
-۱۱/۸	۲/۴	۶/۵	۸/۸	۷/۵
-۱۲/۱	۱۲/۲	۸/۴	۶/۲	۶/۲

ماخذ: World Economic Outlook, IMF, April, ۲۰۱۰

لیکن از سه ماهه سوم سال ۲۰۰۸، روند کاهنده قیمت کالاها آغاز شد و تا سه ماهه نخست سال بعد تداوم یافت.

در سال ۲۰۰۸، با وجود حاکمیت بحران در نیمی از سال، روند افزایشی سهم تجارت جهانی کالاها و خدمات از تولید ناخالص داخلی جهان تداوم یافت. اما در سال ۲۰۰۹، با افزایش حمایت‌های داخلی کشورها و کاهش رشد اقتصادی جهان، سهم تجارت جهانی کالاها و خدمات از تولید آنها به میزان قابل توجهی کاهش یافت و به ۵۴/۳ درصد رسید.

تا قبل از اوج‌گیری بحران اقتصادی، قیمت جهانی اغلب کالاهای مهم از روندی صعودی برخوردار بود و قیمت نفت خام، فلزات و بسیاری از مواد اولیه به رکورد تاریخی خود رسید.

جدول ۱۲-۳- رشد قیمت برخی از گروه‌های کالایی در بازارهای جهانی

(سنجیده شده برحسب دلار آمریکا)

(درصد)

سال				
۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵
-۳۶/۳	۳۶/۴	۱۰/۷	۲۰/۵	۴۱/۳
-۱۸/۷	۷/۵	۱۴/۱	۲۳/۲	۶/۱
-۲۸/۶	-۸/۰	۱۷/۴	۵۶/۲	۲۲/۴

ماخذ: World Economic Outlook, IMF, April, ۲۰۱۰

حساب‌جاری به تولید ناخالص داخلی اغلب کشورهایی که از مزاد حساب‌جاری برخوردار بودند کاهش یافت و در مقابل، نسبت مزبور برای اکثر کشورهای دارای کسری حساب‌جاری بهبود داشته است.

بحران موجب شد نسبت تراز حساب‌جاری به تولید ناخالص داخلی اغلب کشورهای جهان کاهش یابد. علاوه بر آن، تا حدی شکاف تراز حساب‌جاری میان کشورها نیز تعدیل شد. براساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، نسبت

(درصد)

جدول ۱۲-۴- نسبت حساب جاری به تولید ناخالص داخلی

سال	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹
کشورهای پیشرفته	-۱/۲	-۱/۲	-۰/۹	-۱/۳	-۰/۴
کشورهای اروپای شرقی و مرکزی	-۵/۰	-۶/۶	-۸/۰	-۷/۸	-۲/۳
کشورهای مشترک المنافع	۸/۷	۷/۴	۴/۲	۴/۹	۲/۶
کشورهای در حال توسعه آسیا	۴/۲	۶/۱	۷/۰	۵/۷	۴/۱
خاورمیانه و شمال آفریقا	۱۷/۲	۱۹/۰	۱۵/۷	۱۵/۵	۱/۸

ماخذ: World Economic Outlook, IMF, April, ۲۰۱۰

۱۲-۲- اهم تحولات تراز پرداخت‌های خارجی ایران

تغییر نظام پردازش و انتشار آمارهای تراز پرداخت‌های کشور در کادر انتهای فصل تبیین شده است.

شرایط نامطلوب اقتصاد جهانی در ماه‌های پایانی سال

۲۰۰۸ و اوایل سال ۲۰۰۹، حساب‌های خارجی اقتصاد کشور را در نیمه دوم سال ۱۳۸۷ تحت فشار قرار داد. در چنین فضای پیرامونی، مزاد حساب جاری و تراز بازرگانی کشور در سال مذکور کاهش یافت، آهنگ افزایش دارایی‌های خارجی کشور کند شد، تامین مالی خارجی از طریق ابزارهای بدهی محدودتر شده و حجم سرمایه‌های خارجی وارده تا حدودی کاهش یافت. با این حال، حساب جاری از مزاد قابل توجهی برخوردار بود و آرامش و روند بازار ارز به طور مطلوبی حفظ شد.

۱۲-۲-۱- حساب جاری

این حساب و اجزای آن یکی از مهم‌ترین و کلیدی‌ترین حساب‌های اقتصاد کلان است و تحولات آن همواره مبنای ارزیابی سیاستی قرار می‌گیرد. این حساب تمامی مبادلات غیرمالی بین‌المللی هر کشور را پوشش می‌دهد و از چهار سرفصل (حساب کالا، خدمات، درآمد و انتقالات جاری تشکیل می‌شود).^(۱)

شایان ذکر است گزارش عملکرد تراز پرداخت‌های

براساس آمار مبادلات بین‌المللی کشور، روند افزایشی مزاد حساب جاری اقتصاد کشور که از سال ۱۳۸۴ و در پی افزایش مستمر قیمت جهانی نفت خام شروع شده بود در سال ۱۳۸۷ معکوس شد. در این سال مزاد حساب جاری با حدود ۳۰ درصد کاهش نسبت به دوره مشابه قبل، به ۲۲۸۳۷ میلیون دلار رسید. کاهش مزاد حساب جاری در سال مورد بررسی عمدتاً ناشی از کاهش مزاد حساب کالا و افزایش کسری حساب خدمات بود.

خارجی کشور به عنوان حساب کلان ثبت‌کننده تحولات روابط اقتصادی ایران با دنیای خارج، برای اولین بار در سال مورد بررسی براساس دستورالعمل پنجم پردازش تراز پرداخت‌های خارجی (انتشار یافته در سال ۱۹۹۳ با توجه به تصحیح‌ها و ملحقات بعدی) صندوق بین‌المللی پول، منتشر می‌گردد. این

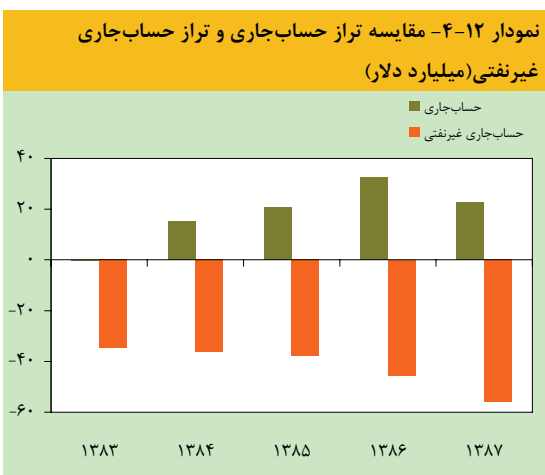
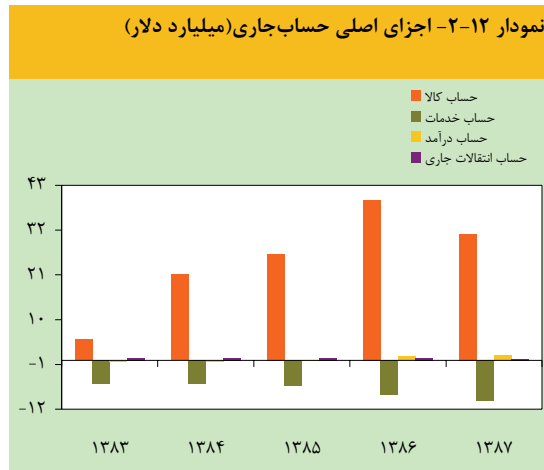
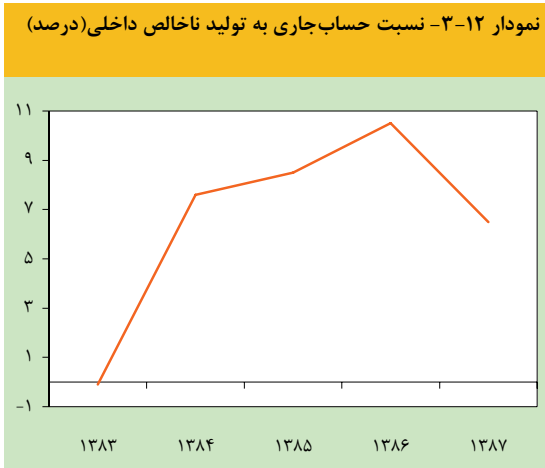
جدول ۱۲-۵- خلاصه وضعیت حساب جاری

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال					
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴
حساب جاری	-۲۹/۹	۵۸/۳	۲۲۸۳۷	۳۲۵۹۴	۲۰۵۸۵	۱۵۳۹۲
حساب کالا	-۲۱/۱	۵۰/۵	۳۱۱۱۴	۳۹۴۲۷	۲۶۲۰۴	۲۱۱۴۳
حساب خدمات	۱۸/۳	۳۵/۷	-۹۹۷۴	-۸۴۲۹	-۶۲۱۲	-۵۸۴۱
حساب درآمد	۴۰/۰	□	۱۳۳۵	۹۵۴	۱۱۱	-۴۰۷
حساب انتقالات جاری	-۴۳/۶	۳۳/۲	۳۶۲	۶۴۲	۴۸۲	۴۹۶
حساب جاری غیرنفتی(۱)	۲۲/۶	۲۰/۴	-۵۵۹۶۷	-۴۵۶۶۳	-۳۷۹۲۶	-۳۶۳۰۶

۱- منظور از عبارت غیرنفتی در تمامی مطالب این فصل، عدم احتساب ارزش نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، مایعات و میعانات گازی (کدهای تعرفه ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، ملی گاز ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین ام از گمرکی و غیرگمرکی، در آمارهای صادرات و واردات کالا می‌باشد.

۱- شایان ذکر است که در چارچوب نسخه چهارم پردازش تراز پرداخت‌ها، سرفصل حساب خدمات شامل حساب درآمد نیز بود که به دلیل ماهیت اقلام آن و جایگاه سیاستی خاص حساب درآمد در درآمدهای ارزی برخی از اقتصادها، از ویرایش پنجم، دستورالعمل‌های این دو حساب به صورت تفکیک شده ارائه می‌شوند.

۱۲-۱-۱- حساب کالا (تراز بازرگانی)

در سال ۱۳۸۷، سهم کالاها از تجارت بین‌المللی کشور حدود ۸۷/۰ درصد بود. این رقم نسبت به مقدار متناظر سال ۱۳۸۶ حدود ۰/۵ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. همچنین، سهم کشور از تجارت جهانی کالاها اندکی کاهش یافت و به ۰/۵۴ درصد رسید.

در این سال مازاد حساب کالا (تراز بازرگانی) در نتیجه کاهش رشد صادرات کالا و افزایش قابل توجه واردات با ۲۱/۱ درصد کاهش نسبت به سال قبل به حدود ۳۱ میلیارد دلار رسید. بر این اساس، نسبت مازاد حساب کالا (تراز

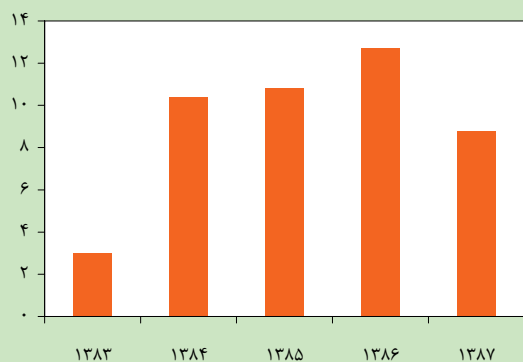
در سال مورد بررسی، نسبت مازاد حساب جاری به تولید ناخالص داخلی حدود ۶/۵ درصد بود که در مقایسه با رقم متناظر سال ۱۳۸۶ حدود ۴/۱ واحد درصد کاهش یافت. در سال ۲۰۰۸، این نسبت در کشورهای «در حال توسعه آسیایی» و کشورهای «خاورمیانه و شمال آفریقا» به ترتیب ۵/۷ و ۱۵/۵ درصد بود که در سال ۲۰۰۹ به ۴/۱ و ۱/۸ درصد کاهش یافت.

در سال ۱۳۸۷، روند افزایشی کسری حساب جاری غیرنفتی ادامه یافت. در این سال کسری حساب جاری غیرنفتی با ۲۲/۶ درصد افزایش به حدود ۵۶/۰ میلیارد دلار رسید. افزایش کسری حساب جاری غیرنفتی نشان می‌دهد که اتکای حساب جاری اقتصاد در سال ۱۳۸۷ به صادرات بخش نفت و گاز افزایش یافته است. در این سال عایدات ارزی غیرنفتی حساب جاری حدود ۲۹/۳ درصد نیاز ارزی حساب جاری را تشکیل می‌داد که نسبت به سال ۱۳۸۶، حدود ۲/۵ واحد درصد کاهش دارد^(۱).

۱- این نسبت از تقسیم مجموع «صادرات کالاهای غیرنفتی، صادرات خدمات، دریافت حساب درآمد و دریافت حساب انتقالات جاری» به مجموع «واردات کالاها، واردات خدمات، پرداختی حساب درآمد و پرداختی حساب انتقالات جاری» حاصل می‌شود.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

نمودار ۱۲-۵- نسبت تراز بازرگانی خارجی به تولید ناخالص داخلی (درصد)

بازرگانی) به تولید ناخالص داخلی برحسب قیمت‌های جاری حدود ۸/۸ درصد بود که در مقایسه با رقم متناظر سال ۱۳۸۶ حدود ۴/۰ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. همچنین، نسبت صادرات کالا به واردات کالا در مقایسه با سال قبل حدود ۲۳/۴ واحد درصد کاهش یافت و به ۱۴۴/۳ درصد رسید. شایان ذکر است در این دوره، کسری حساب کالای (تراز بازرگانی) غیرنفتی ۲۲/۸ درصد افزایش یافت و به حدود ۴۷/۷ میلیارد دلار رسید.

کادر شماره ۹- حساب کالا؛ ماهیت کالاها و منابع آماری این حساب در دستورالعمل پنجم

ارزش کلیه مبادلات کالایی انجام شده با سایر کشورهای جهان در حساب کالا یا تراز بازرگانی ثبت می‌شود. این حساب بخش عمده مبادلات حساب‌جاری را پوشش می‌دهد. علاوه بر مال‌التجاره‌ها و کالاهای مبادله شده از طریق مبادی گمرکی، ارزش تعمیرات انجام شده روی کالاها^(۱)، کالاهای تحویل شده به وسایل حمل و نقل غیرمقیم در پایانه‌ها^(۲)، طلای غیرپولی^(۳) و سایر اقلام تجاری غیرگمرکی نیز تحت این سرفصل طبقه‌بندی می‌شوند.

براساس ماهیت کالاها و منابع آماری، اجزای حساب کالا برحسب اقلام نفتی و غیرنفتی جمع‌آوری و ثبت می‌شود. بدین منظور، ارزش نفت خام، گاز طبیعی، مایعات و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی صادر شده و وارد شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، گاز ایران و پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران از شرکت‌های مزبور اخذ می‌شود؛ سپس ارزش گازها و فرآورده‌های نفتی صادر شده و وارد شده توسط شرکت‌های پتروشیمی و سایرین از آمارهای گمرک استخراج و به آن افزوده می‌شود.

ماخذ اصلی داده‌های تجارت غیرنفتی کشور، آمارهای دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران است که پس از اعمال تعدیلاتی بابت تکمیل پوشش آماری، مبنای استخراج آمارهای تراز پرداخت‌های خارجی قرار می‌گیرند^(۴).

۱- Repairs on Goods

۲- Goods Procured in Ports by Carriers

۳- Non- monetary Gold

۴- دستورالعمل پنجم صندوق علاوه بر تعدیل از حیث پوشش آماری، امکان تعدیل آمارهای گمرکی را در جنبه‌های ارزش‌گذاری، نرخ ارز و زمان گزارش‌دهی به پردازشگر تراز پرداخت‌ها داده است.

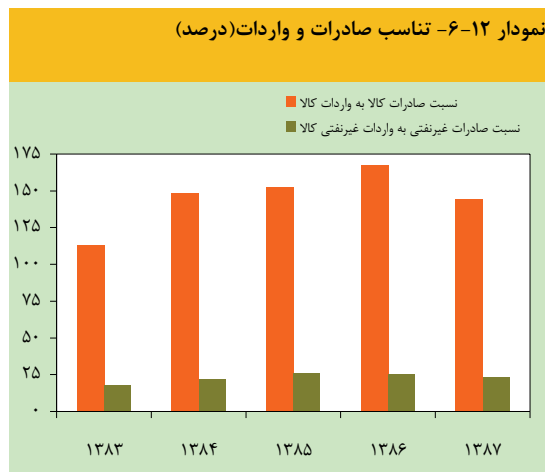
جدول ۱۲-۶- حساب کالا

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال					
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
						حساب کالا(تراز بازرگانی)
						صادرات
						واردات
						حساب کالای (تراز بازرگانی) غیرنفتی
						صادرات غیرنفتی
						واردات غیرنفتی

صادرات کالا

در سال ۱۳۸۷، ارزش کل صادرات کالایی کشور با ۳/۷ درصد رشد نسبت به رقم متناظر سال قبل به حدود ۱۰۱/۳ میلیارد دلار رسید. همچنین، ارزش صادرات نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی و میعانات گازی با ۲/۵ درصد رشد به بیش از ۸۶/۶ میلیارد دلار بالغ شد که عمدتاً ناشی از رشد صادرات انواع گاز و فرآورده‌های نفتی بود. ارزش صادرات غیرنفتی نیز با ۱۱/۵ درصد رشد به حدود ۱۴/۷ میلیارد دلار افزایش یافت.

جدول ۱۲-۷- ارزش صادرات کالا

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال						
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳		
صادرات کالا	۳/۷	۲۸/۲	۱۰۱۲۸۹	۹۷۶۶۷	۷۶۱۹۰	۶۴۵۲۵	۴۳۸۳۵
صادرات نفتی (۱)	۲/۵	۳۰/۷	۸۶۶۱۹	۸۴۵۰۵	۶۴۶۶۵	۵۵۷۹۱	۳۷۴۴۸
منظور شده در آمار گمرک (۲)	۶۶/۰	۴۱/۳	۳۱۴۰	۱۸۹۲	۱۳۳۹	۱۰۴۴	۵۱۹
صادرات غیرنفتی	۱۱/۵	۱۴/۲	۱۴۶۷۰	۱۳۱۶۲	۱۱۵۲۵	۸۷۳۳۴	۶۳۸۶

۱- شامل ارزش نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی و مایعات و میعانات گازی (کدهای تعرفه ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، ملی گاز ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین (گمرکی و غیرگمرکی) می‌باشد.
 ۲- ارزش مایعات و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی (کدهای تعرفه ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های پتروشیمی و سایرین که در آمار صادرات گمرک منظور شده است.

در این سال با وجود رشد صادرات کالا، نسبت «صادرات کالا به تولید ناخالص داخلی» حدود ۲/۹ واحد درصد کاهش یافت و به ۲۸/۹ درصد رسید.

رشد ۳/۷ درصدی ارزش صادرات کالا در حالی حاصل شد که قیمت فروش اغلب کالاهای صادراتی کشور در نیمه دوم سال ۱۳۸۷ به میزان قابل توجهی کاهش یافته بود.

جدول ۱۲-۸- شاخص‌های منتخب در زمینه صادرات کالا

(درصد)

سال					
۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۲۸/۹	۳۱/۸	۳۱/۵	۳۱/۸	۲۶/۰	نسبت صادرات کالا به تولید ناخالص داخلی
۱۴/۵	۱۳/۵	۱۵/۱	۱۳/۵	۱۴/۶	نسبت صادرات غیرنفتی به کل صادرات
۳/۷	۲۸/۲	۱۸/۱	۴۷/۲	۲۹/۰	رشد ارزش صادرات کالا
۲/۵	۳۰/۷	۱۵/۹	۴۹/۰	۳۱/۸	رشد ارزش صادرات نفتی
۱۱/۵	۱۴/۲	۳۲/۰	۳۶/۸	۱۴/۴	رشد ارزش صادرات غیرنفتی

واردات کالا

رسید. در این دوره، ارزش گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی (بنزین و گازوئیل) وارداتی افزایش یافت و با ۲۵/۱ درصد رشد به ۷/۸ میلیارد دلار بالغ شد. به این ترتیب، نسبت «واردات کالاهای نفتی به صادرات کالاهای نفتی» به حدود ۹/۰ درصد رسید.

در سال ۱۳۸۷، ارزش (فوب) واردات کالا به کشور با ۲۰/۵ درصد رشد نسبت به رقم متناظر سال قبل به بیش از ۷۰ میلیارد دلار افزایش یافت. بر این اساس، نسبت «واردات کالا به تولید ناخالص داخلی» با اندکی افزایش به حدود ۲۰/۰ درصد

جدول ۱۲-۹- ارزش واردات کالا

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال					کل واردات کالاها
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۲۰/۵	۱۶/۵	۷۰۱۷۵	۵۸۲۴۰	۴۹۹۸۷	۴۳۳۸۱	۳۸۷۶۲
۲۵/۱	۱/۵	۷۸۱۵	۶۲۴۸	۶۱۵۵	۴۰۹۳	۲۹۷۶
۱۹/۹	۱۸/۶	۶۲۳۶۰	۵۱۹۹۲	۴۳۸۳۲	۳۹۲۸۹	۳۵۷۸۵

۱- ارزش گاز طبیعی، مایعات و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی (کدهای تعرفه ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) وارد شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، ملی گاز ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین (گمرکی و غیرگمرکی)

کادر شماره ۱۰- تعدیلات حساب واردات کالا

مطابق با دستورالعمل تراز پرداخت‌ها، لازم است ارزش واردات و صادرات کالا براساس قیمت فوب^(۱) ثبت شده و خدمات دریافتی بابت حمل و نقل و بیمه محصولات تجاری، در سرفصل‌های متناظر و در حساب خدمات درج گردد. این در حالی است که مبنای ارزش‌گذاری کالاها در گمرکات، قیمت سیف^(۲) کالا است. بنابراین، به منظور حذف هزینه خدمات همراه کالا ابتدا هزینه بیمه و حمل کالاها از ارزش وارداتی از ارزش واردات گمرکی کسر می‌شود تا ارزش واردات گمرکی به قیمت فوب حاصل شود. سپس با توجه به مفهوم قلمرو اقتصادی^(۳) و به منظور پوشش کامل واردات کالایی کشور، ارزش کالاهای وارداتی که در آمار گمرکی اظهار نمی‌شوند (از قبیل واردات مناطق آزاد، واردات قاچاق، کشتی و نفتکش‌های خریداری شده، واردات گاز، واردات فرآورده‌های نفتی اظهار نشده در گمرک و ارزش برق دریافتی از کشورهای همسایه) به آن افزوده می‌شود تا ارزش کل واردات کالا به کشور حاصل شود. یکی از تعدیلات مهم در این حساب، برآورد قاچاق کالا به کشور است.

۱- Free on Board(FOB)

۲- Cost, Insurance and Freight(CIF)

۳- قلمرو اقتصادی (Economic Territory) یک کشور شامل موارد زیر می‌باشد:

- قلمرو جغرافیایی تحت حاکمیت و کنترل دولت مرکزی (هوا، زمین، دریا)
- سفارتخانه‌ها، کنسولگری‌ها، پایگاه‌های نظامی، مراکز علمی، دفاتر اطلاعات و مهاجرت و نظایر آن در خارج از مرزها
- مناطق آزاد، انبارهای گمرکی یا ترانزیتی و مراکز تجاری فعال در آن سوی مرزها و تحت کنترل گمرک.

جدول ۱۲-۱۰- برخی شاخص‌های منتخب در زمینه واردات کالا

(درصد)

سال		سال			
۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۲۰/۰	۱۸/۹	۲۰/۷	۲۱/۴	۲۳/۰	نسبت واردات کالا به تولید ناخالص داخلی
۷۹/۹	۸۳/۲	۸۳/۵	۹۰/۵	۹۱/۳	سهم واردات گمرکی از کل واردات کالا
۱۱/۱	۱۰/۷	۱۲/۳	۹/۴	۷/۷	سهم واردات گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی از واردات کالا
۲۰/۵	۱۶/۵	۱۵/۲	۱۱/۹	۲۸/۶	رشد سالانه ارزش واردات کالا
۹/۰	۷/۴	۹/۵	۷/۳	۷/۹	نسبت واردات نفتی به صادرات نفتی

۱۲-۱-۲- حساب خدمات

و ۱۵/۶ درصد بیش از عملکرد سال گذشته متغیرهای متناظر است. در نتیجه، کسری حساب خدمات با رشد ۱۸/۳ درصدی به حدود ۱۰/۰ میلیارد دلار بالغ شد. در این دوره، سهم خدمات از تجارت بین‌المللی کشور اندکی افزایش یافت و به حدود ۱۳/۰ درصد رسید.

براساس داده‌های موجود، در سال ۱۳۸۷ حدود ۷/۸ میلیارد دلار خدمات توسط عرضه‌کنندگان ایرانی به اشخاص غیرمقیم صادر شد و در مقابل، اشخاص مقیم اقتصاد ایران بابت بهره‌مندی از خدمات شرکت‌ها و اشخاص غیرمقیم حدود ۱۷/۷ میلیارد دلار هزینه کردند که به ترتیب ۱۲/۲

جدول ۱۲-۱۱- برخی شاخص‌های منتخب در زمینه خدمات

(درصد)

سال	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
نسبت کسری حساب خدمات به تولید ناخالص داخلی	-۲/۸	-۲/۷	-۲/۶	-۲/۹	-۳/۴
سهم خدمات از تجارت بین‌المللی کشور	۱۳/۰	۱۲/۵	۱۲/۲	۱۲/۸	۱۵/۰
رشد سالانه کسری حساب خدمات	۱۸/۳	۳۵/۷	۶/۴	۲/۴	۲/۶
رشد سالانه صادرات خدمات	۱۲/۲	۲۲/۲	۱۳/۴	۱۲/۶	۱۴/۴
رشد سالانه واردات خدمات	۱۵/۶	۲۹/۳	۹/۶	۶/۹	۷/۵

کادر شماره ۱۱- حساب خدمات در دستورالعمل پنجم

ارزش کلیه خدمات مبادله شده با سایر کشورهای جهان در حساب خدمات تراز پرداخت‌های خارجی ثبت می‌شود. این حساب از سرفصل‌های حمل و نقل^(۱)، مسافرت^(۲)، ارتباطات^(۳)، خدمات فنی و مهندسی^(۴)، بیمه^(۵)، خدمات واسطه‌گری مالی^(۶)، خدمات رایانه‌ای و اطلاعاتی^(۷)، هزینه‌های مربوط به مالکیت معنوی و حق‌الامتياز^(۸)، سایر خدمات تجاری^(۹)، خدمات شخصی، فرهنگی و تفریحی^(۱۰) و خدمات دولتی^(۱۱) تشکیل شده است. یادآوری می‌شود طبقه‌بندی مزبور بیشترین انطباق را با طبقه‌بندی سازمان جهانی تجارت از حساب خدمات دارد.

- ۱- Transportation
- ۲- Travel
- ۳- Communication Services
- ۴- Construction Services
- ۵- Insurance Services
- ۶- Financial Services
- ۷- Computer and Information Services
- ۸- Royalties and Licences Fees
- ۹- Other Business Services
- ۱۰- Personal, Cultural, and Recreational Services
- ۱۱- Government Services

بیشترین سهم از صادرات خدمات را تشکیل دادند. این سه گروه در مجموع بیش از ۹۱ درصد صادرات خدمات را به خود اختصاص دادند.

در سال ۱۳۸۷، سه سرفصل «حمل و نقل»، «مسافرت» و «خدمات ساختمانی» به ترتیب با ۴۹/۵، ۲۲/۳ و ۱۹/۲ درصد

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

جدول ۱۲-۱۲- ترکیب صادرات خدمات

(درصد)

سال		۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
حمل و نقل		۴۹/۵	۴۸/۰	۵۱/۹	۴۶/۵	۴۷/۴
مسافرت		۲۲/۳	۲۴/۲	۲۱/۵	۱۵/۸	۱۷/۷
خدمات ساختمانی (فنی و مهندسی)		۱۹/۲	۱۹/۱	۱۷/۶	۲۹/۵	۲۷/۳
سایر خدمات		۹/۰	۸/۷	۹/۱	۸/۱	۷/۶
جمع		۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

را در واردات خدمات داشتند. سه سرفصل مزبور در مجموع نزدیک به ۸۴ درصد واردات خدمات را تشکیل دادند.

همچنین در سال مورد بررسی، سرفصل‌های «مسافرت»، «حمل و نقل» و «خدمات فنی و مهندسی» به ترتیب با ۴۲/۶، ۲۳/۷ و ۱۷/۲ درصد بیشترین سهم

جدول ۱۲-۱۳- ترکیب واردات خدمات

(درصد)

سال		۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
حمل و نقل		۲۳/۷	۲۴/۱	۲۴/۸	۲۱/۴	۱۸/۶
مسافرت		۴۲/۶	۴۴/۳	۳۹/۴	۳۴/۳	۳۷/۹
خدمات ساختمانی (فنی و مهندسی)		۱۷/۲	۱۶/۱	۱۹/۱	۲۷/۳	۲۷/۰
سایر خدمات		۱۶/۴	۱۵/۵	۱۶/۷	۱۶/۹	۱۶/۴
جمع		۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱۲-۱-۲-۳- حساب درآمد

شایان ذکر است درآمد و هزینه سرمایه‌گذاری^(۱) (شامل عواید سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سود و بهره دریافتی و پرداختی در ازای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و ابزارهای بدهی مالی خارجی) و جبران خدمات کارگران^(۲) (شامل پرداخت دستمزد، حقوق و سایر مزایای نقدی و غیرنقدی پرداختی به کارگران غیرمقیم) در این حساب ثبت می‌شوند.

روند افزایشی مازاد حساب درآمد که از سال ۱۳۸۵ شروع شده بود در سال ۱۳۸۷ نیز ادامه یافت و مازاد این حساب با رشد ۴۰/۰ درصدی به حدود ۱/۳ میلیارد دلار رسید. افزایش مازاد حساب درآمد در سال ۱۳۸۷ در نتیجه افزایش درآمد دارایی‌های خارجی کشور و کاهش بهره بدهی‌های خارجی حاصل شد.

جدول ۱۲-۱۴- حساب درآمد

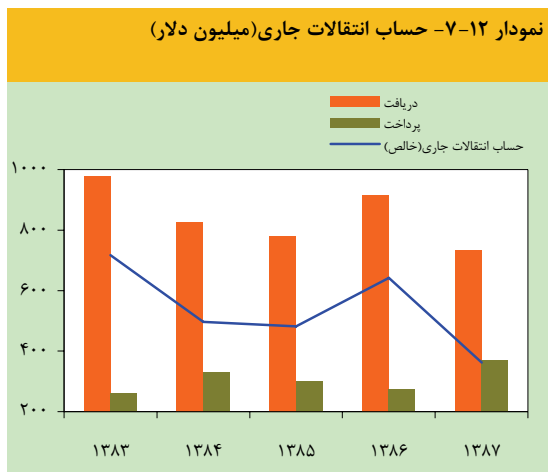
(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال						
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
حساب درآمد	۴۰/۰	□	۱۳۳۵	۹۵۴	۱۱۱	-۴۰۷	-۳۰۵
دریافت	۳/۳	۵۰/۰	۳۲۷۰	۳۱۶۴	۲۱۰۹	۱۳۳۳	۱۲۵۱
جبران خدمات کارگران	-۰/۶	۱۶/۶	۵۵۸	۵۶۱	۴۸۱	۴۲۷	۵۰۹
درآمد سرمایه‌گذاری	۴/۲	۵۹/۹	۲۷۱۲	۲۶۰۳	۱۶۲۸	۹۰۶	۷۴۳
پرداخت	-۱۲/۵	۱۰/۶	۱۹۳۵	۲۲۱۱	۱۹۹۸	۱۷۴۰	۱۵۵۶
جبران خدمات کارگران	۱۷/۱	۳/۶	۳۲۴	۲۷۶	۲۶۷	۳۴۹	۲۵۱
هزینه سرمایه‌گذاری	-۱۶/۷	۱۱/۷	۱۶۱۱	۱۹۳۴	۱۷۳۱	۱۳۹۱	۱۳۰۵

۱- Investment Income

۲- Compensation of Employees

۱۲-۲-۱-۴- حساب انتقالات جاری

۱۲-۲-۲- حساب مالی و سرمایه

این حساب در هماهنگی با حساب‌های ملی از دو سرفصل جداگانه تحت عناوین «حساب سرمایه» و «حساب مالی» تشکیل شده است. حساب «مالی و سرمایه» کشور در چند سال اخیر تحت تاثیر افزایش دارایی‌ها و مطالبات اشخاص مقیم از دنیای خارج و نیز فزونی گرفتن آهنگ بازپرداخت تعهدات خارجی نسبت به دریافت منابع جدید، با کسری مواجه بوده است. میزان کسری این حساب در سال ۱۳۸۷ با ۳۳/۷ درصد کاهش نسبت به سال قبل به بیش از ۱۹/۱ میلیارد دلار رسید.

در چارچوب دستورالعمل پنجم پردازش تراز پرداخت‌های خارجی، حساب سرجمع انتقالات به دو سرفصل انتقالات جاری و انتقالات سرمایه‌ای تقسیم شده و جزء اخیر با توجه به ماهیت مبادله‌ای خود، در چارچوب حساب سرمایه گزارش می‌شود.

حساب انتقالات جاری شامل انتقالات دولتی (نوعاً در قالب همکاری‌های جاری بین‌المللی بین دول مختلف یا بین دولت‌ها و سازمان ملل)، پرداخت مالیات‌های جاری مربوط به درآمد و ثروت و سایر انتقالات مانند وجوه ارسالی کارگران غیرمقیم به کشور مادر، ارسال هدایا برای اشخاص غیرمقیم و کارمزد مطالبات مربوط به بیمه‌های غیرعمر می‌شود.

در سال ۱۳۸۷، مازاد حساب انتقالات جاری در نتیجه کاهش ۲۰ درصدی دریافت‌ها و افزایش ۳۵ درصدی پرداخت‌ها حدود ۴۳/۶ درصد کاهش یافت و به ۳۶۲ میلیون دلار محدود شد.

جدول ۱۲-۱۵- حساب مالی و سرمایه

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال							
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
								حساب مالی و سرمایه
-۳۳/۷	۶۳/۰	-۱۹۱۳۵	-۲۸۸۵۱	-۱۷۶۹۵	-۱۴۷۳۱	-۴۶۴		حساب سرمایه
۵۳/۴	۳۴/۷	-۳۸۳	-۲۴۹	-۱۸۵	-۱۱۷	-۸۸		حساب مالی
-۳۴/۴	۶۳/۳	-۱۸۷۵۳	-۲۸۶۰۱	-۱۷۵۱۰	-۱۴۶۱۴	-۳۷۶		

۱۲-۲-۲-۱- حساب سرمایه

حق چاپ) و خرید و فروش زمین برای سفارتخانه‌ها و سایر نمایندگان‌های خارجی در حساب سرمایه ثبت می‌شوند. محاسبه مبادلات حساب سرمایه در اغلب کشورهای جهان با مشکلات و پیچیدگی‌های اجرایی همراه است. بنابراین،

کلیه انتقالات سرمایه‌ای نظیر بخشش بدهی‌های خارجی، کمک‌های سرمایه‌گذاری، انتقالات سرمایه‌ای مهاجران، معاملات دارایی‌های نامشهود (نظیر علائم تجاری، حق ثبت و

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

مستقیم خارجی^(۱)، سرمایه‌گذاری در سبد مالی^(۲)، سایر سرمایه‌گذاری‌ها و دارایی‌های ذخیره^(۳) سرفصل‌های اصلی این حساب را تشکیل می‌دهند.

در سال ۱۳۸۷، کسری حساب مالی با ۳۴/۴ درصد کاهش نسبت به رقم متناظر سال قبل به ۱۸/۷ میلیارد دلار تقلیل یافت. کاهش ۴۶ درصدی میزان افزایش دارایی‌های ذخیره، افت ۲۰/۸ درصدی خالص سرفصل «سایر سرمایه‌گذاری‌ها» و کاهش ۲۱ درصدی خالص سرمایه‌گذاری در سبد مالی در کنار افزایش خالص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از علل کاهش کسری حساب مالی در سال مورد بررسی به شمار می‌روند.

مبادلات ثبتي حساب سرمایه بخش بسیار کوچکی از مبادلات حساب «مالی و سرمایه» تراز پرداخت‌های کشورها را تشکیل می‌دهد. ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست.

حساب سرمایه اقتصاد ایران در سال ۱۳۸۷ با ۳۸۳ میلیون دلار کسری مواجه بود که ۵۳/۴ درصد بیش از کسری محاسبه شده برای سال ۱۳۸۶ است.

۱۲-۲-۲- حساب مالی

کلیه معاملاتی که به تغییر مالکیت در دارایی‌ها و بدهی‌های خارجی یک اقتصاد منجر می‌شود، در حساب مالی ثبت می‌شوند. این‌گونه تغییرات به ایجاد یا تسویه مطالبات یک اقتصاد با دنیای خارج و برعکس می‌انجامد. سرمایه‌گذاری

جدول ۱۲-۱۶- حساب مالی

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال							
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
	۳۴/۴-	۶۳/۳	۱۸۷۵۳-	۲۸۶۰۱-	۱۷۵۱۰-	۱۴۶۱۴-	۳۷۶-	حساب مالی
	۳۵/۶-	۰	۱۹۳-	۲۹۹-	۹۱	۱۲۸۳	۱۴۵۳	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (خالص)
	۲۱/۰-	□	۹۸۱-	۱۲۴۱-	۱۱۲-	۶۹-	۶۱-	سرمایه‌گذاری در سبد مالی (خالص)
	۲۰/۸-	۹۳/۶	۹۳۵۱-	۱۱۸۰۷-	۶۰۹۹-	۱۲۶۲-	۴۸۷۷	سایر سرمایه‌گذاری‌ها (خالص)
	۴۶/۱-	۳۳/۹	۸۲۲۹-	۱۵۲۵۴-	۱۱۳۸۹-	۱۴۵۶۷-	۶۶۴۴-	دارایی‌های ذخیره

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

سرمایه‌گذاری مستقیم برحسب جهت جریان به سرمایه‌گذاری مستقیم در خارج^(۴) و سرمایه‌گذاری در اقتصاد گزارش‌دهنده^(۵) تقسیم می‌شود. بنابراین، داده‌های گزارش شده در این سرفصل شامل خالص جریان ورود و خروج

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی زمانی محقق می‌شود که سرمایه‌گذار مقیم یک اقتصاد در مالکیت شرکت سرمایه‌پذیر مقیم در قلمرو اقتصادی کشور دیگر سهام می‌شود. در این نوع سرمایه‌گذاری رابطه‌ای بلندمدت بین سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر برقرار می‌شود و همراه با نفوذ معنی‌دار سرمایه‌گذار در تصمیمات مدیریتی شرکت سرمایه‌پذیر است. علاوه بر مشارکت اولیه سرمایه‌گذار در شرکت سرمایه‌پذیر، کلیه مبادلات بلندمدت انجام شده بین این دو شخص نیز در این سرفصل ثبت می‌شوند.

- ۱- Foreign Direct Investment
- ۲- Portfolio Investment
- ۳- Reserve Assets
- ۴- Direct Investment Abroad
- ۵- in the Reporting Economy

فصل ۱۲ وضعیت تراز پرداختها

سرمایه میان اقتصاد گزارش دهنده تراز پرداختها با دنیای خارج است.

در سال ۱۳۸۷، مبادلات انجام شده در این سرفصل به گونه‌ای بود که به طور خالص حدود ۱۹۳ میلیون دلار سرمایه از کشور خارج شد. با توجه به اهمیت جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، به اختصار وضعیت این نوع سرمایه‌ها تشریح می‌شود.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی انجام شده در کشور

در سال ۱۳۸۷، در مجموع حدود ۱/۵ میلیارد دلار سرمایه در قالب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب کشور شد که نسبت به عملکرد سال ۱۳۸۶ حدود ۴ درصد کاهش نشان می‌دهد. از این مبلغ، حدود ۶۶ درصد در حوزه نفت و گاز و در قالب قراردادهای بیع متقابل انجام شده و ۳۰ درصد نیز در قالب قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی جذب شد.

جدول ۱۲-۱۷ وضعیت سرمایه‌های خارجی وارده در قالب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (میلیون دلار)

درصد تغییر	سال					سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی انجام شده
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۴/۰-	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۵۵۲	۱۸۶۷	۳۱۸۹	۲۹۷۸
۴۲/۹-	۴۸/۱	۴۴۸	۷۸۵	۵۳۰	۹۳۳	۳۰۸
۳۲/۲	۴۲/۷-	۹۸۷	۷۴۷	۱۳۰۴	۲۲۱۶	۲۵۵۷
۱۶۵/۹	۳۶/۳-	۵۶	۲۱	۳۳	۴۰	۱۱۳

۱- سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی ایران
۲- سازمان‌های مناطق آزاد

جدول ۱۲-۱۸ وضعیت سرمایه‌گذاری‌های خارجی تحت قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (میلیون دلار)

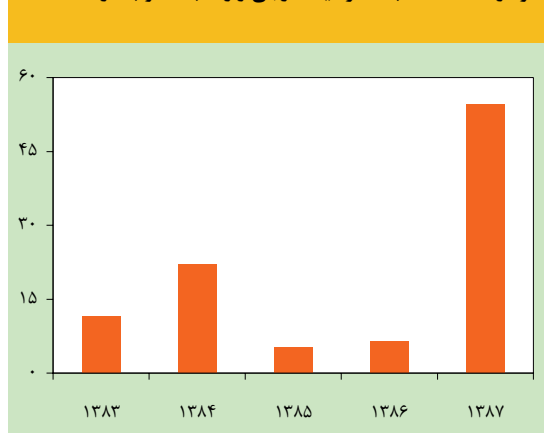
درصد تغییر	سال					سرمایه‌گذاری‌های مصوب
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۹۳/۰-	۱۸/۰	۸۲۲	۱۲۰۹۱	۱۰۲۴۱	۴۲۳۹	۲۷۰۳
۹۰/۰-	۳۳/۰	۳۱	۳۲۰	۲۴۰	۱۲۶۷	۲۰۴
۴۲/۹-	۴۸/۱	۴۴۸	۷۸۵	۵۳۰	۹۳۳	۳۰۸

۱- میزان سرمایه‌گذاری محقق شده تا پایان سال ۱۳۸۷ به تفکیک سال تصویب آنها

سرمایه‌گذاری در سبد مالی

کلیه مبادلات انجام شده بین مقیم و غیرمقیم در اوراق سهام، اوراق بدهی، ابزارهای مشتقه و سایر ابزارهای بازار پول در این حساب ثبت می‌شوند. این حساب در سال ۱۳۸۷ حدود ۹۸۱ میلیون دلار کسری داشت. بازخرید مرحله دوم اوراق قرضه یوروپی کشور علت اصلی کسری مزبور بوده است.

نمودار ۱۲-۸- نسبت سرمایه خارجی وارده به مصوب (درصد)

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

رقم متناظر سال قبل به ۴۵۶۷۱ میلیون دلار تقلیل یافت. در این سال نیز روند افزایشی سهم تعهدات بالقوه از کل تعهدات خارجی کشور ادامه یافت و از ۴۹ درصد در پایان سال ۱۳۸۶ به حدود ۵۳ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافت.

در پایان سال ۱۳۸۷، تعهدات بالفعل (بدهی‌های) خارجی کشور با ۲۴/۹ درصد تغییر نسبت به پایان سال قبل به ۲۱/۵ میلیارد دلار کاهش یافت. افزایش ارزش جهانی دلار در مقابل یورو در ماه‌های پایانی سال، بازخريد مرحله دوم اوراق قرضه یورویی منتشر شده در سال ۱۳۸۱ و افزایش محدودیت‌های بین‌المللی کشور در زمینه کسب منابع مالی خارجی از علل عمده کاهش مانده بدهی‌های خارجی در سال ۱۳۸۷ به شمار می‌روند.

سایر سرمایه‌گذاری‌ها

این سرفصل تمامی مبادلات مالی که در سرفصل‌های «سرمایه‌گذاری مستقیم»، «سرمایه‌گذاری در سبد مالی» و «دارایی‌های ذخیره» نمی‌گنجد را پوشش می‌دهد. وام‌ها، اعتبارات تجاری و سپرده‌های ارزی اقلام اصلی این حساب محسوب می‌شوند. این سرفصل در سال ۱۳۸۷ حدود ۹/۴ میلیارد دلار کسری داشت. حدود ۵۲/۴ درصد از کسری این سرفصل ناشی از افزایش مطالبات خارجی و ۴۷/۶ درصد آن ناشی از کاهش تعهدات خارجی کشور بود.

بدهی‌های خارجی

در پایان سال ۱۳۸۷، مجموع تعهدات ارزی کشور (تعهدات بالفعل و بالقوه) با ۱۸/۷ درصد کاهش نسبت به

جدول ۱۲-۱۹- وضعیت تعهدات خارجی کشور

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال					
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۲۱۵۰۲	۲۸۶۴۷	۲۳۵۱۴	۲۴۲۶۴
تعهدات بالفعل خارجی	-۲۴/۹	۲۱/۸	۲۱۵۰۲	۲۸۶۴۷	۲۳۵۱۴	۲۴۲۶۴
بلندمدت	-۲۰/۵	۳۰/۱	۱۴۹۰۳	۱۸۷۵۶	۱۴۴۱۴	۱۳۵۷۸
کوتاهمدت	-۳۳/۳	۸/۷	۶۵۹۹	۹۸۹۱	۹۱۰۰	۱۰۶۸۶
تعهدات بالقوه خارجی	-۱۲/۲	۲۶/۲	۲۴۱۶۹	۲۷۵۳۷	۲۱۸۲۵	۱۷۵۸۷
کل تعهدات خارجی	-۱۸/۷	۲۳/۹	۴۵۶۷۱	۵۶۱۸۴	۴۵۳۲۹	۴۱۸۵۱

جدول ۱۲-۲۰- سررسید بدهی‌های خارجی در پایان سال ۱۳۸۷

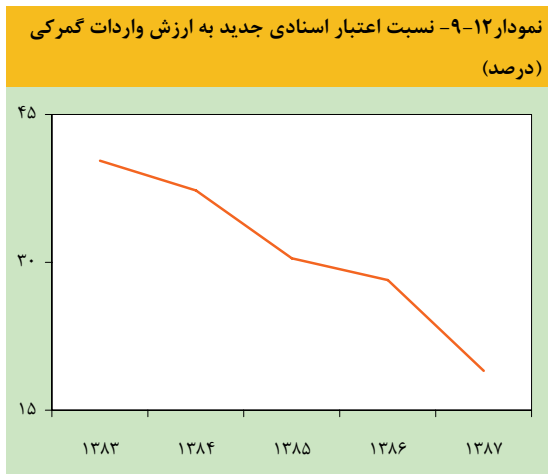
(میلیون دلار)

جمع	سال					
	۱۳۹۲ به بعد	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	
مبلغ	۲۱۵۰۲	۵۲۸۷	۱۸۵۲	۲۱۲۸	۲۵۶۹	۹۶۵۶
درصد	۱۰۰/۰	۲۴/۶	۸/۶	۹/۹	۱۱/۹	۴۴/۹

برحسب سررسید اولیه از ۳۴/۵ درصد در پایان سال ۱۳۸۶ به ۳۰/۷ درصد در پایان سال ۱۳۸۷ رسید. نسبت «بدهی‌های خارجی به تولید ناخالص داخلی» و نسبت

در سال ۱۳۸۷، کلیه شاخص‌های پایداری بدهی‌های خارجی نسبت به سال ۱۳۸۶ بهبود یافت. سهم دیون کوتاه‌مدت در مجموع بدهی‌های خارجی کشور

شاخص مزبور نیز در این سال حدود ۷/۵ واحد درصد کاهش یافت.

«بدهی‌های خارجی به صادرات کالا و خدمات» به ترتیب از ۹/۳ و ۲۷/۴ درصد در سال ۱۳۸۶ به ۶/۱ و ۱۹/۷ درصد در سال ۱۳۸۷ کاهش یافت. همچنین، نسبت «بازپرداخت اصل و بهره بدهی‌های خارجی به صادرات کالا و خدمات» از ۲۲/۱ درصد در سال ۱۳۸۶ به ۱۹/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ تنزل یافت.

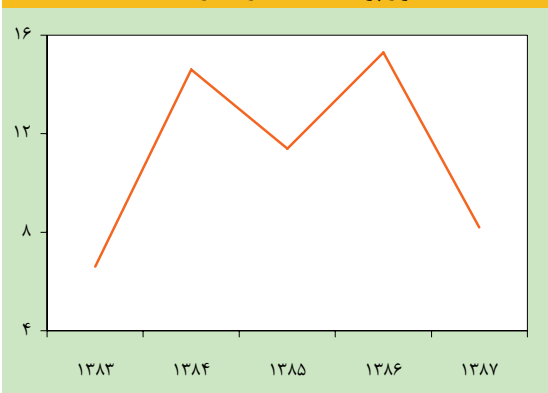
یکی دیگر از شاخص‌های پایداری بدهی‌های خارجی، نسبت «بدهی‌های خارجی به دارایی‌های خارجی بانک مرکزی» است. با توجه به افزایش بیش از ۸/۲ میلیارد دلاری دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در نتیجه مبادلات حساب جاری و کاهش بدهی‌های خارجی در سال ۱۳۸۷،

جدول ۱۲-۲۱- شاخص‌های پایداری بدهی‌های خارجی

(میلیون دلار)

سال					
۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۶/۱	۹/۳	۹/۷	۱۲/۰	۱۳/۷	نسبت بدهی‌های خارجی به تولید ناخالص داخلی
۱۹/۴	۲۲/۱	۲۴/۵	۲۸/۶	۲۸/۹	نسبت بازپرداخت اصل و بهره بدهی‌های خارجی به صادرات کالا و خدمات
۳۰/۷	۳۴/۵	۳۸/۷	۴۴/۰	۴۴/۴	نسبت بدهی‌های کوتاه‌مدت به کل بدهی‌های خارجی (برحسب سررسید اولیه)
۱۹/۷	۲۷/۴	۲۸/۷	۳۴/۹	۴۷/۸	نسبت بدهی‌های خارجی به صادرات کالا و خدمات

نمودار ۱۲-۱۰- افزایش ارزش دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در نتیجه مبادلات تراز پرداخت‌ها (میلیارد دلار)

دارایی‌های ذخیره (دارایی‌های خارجی بانک مرکزی)

تغییرات ارزش ناخالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در نتیجه مبادلات خارجی کشور در این سرفصل ثبت می‌شود. در سال ۱۳۸۷، در نتیجه کاهش شدید قیمت نفت خام و سایر کالاهای مهم صادراتی، میزان افزایش دارایی‌های خارجی بانک مرکزی نسبت به سال قبل حدود ۴۶ درصد کاهش یافت و افزایش آن به ۸/۲ میلیارد دلار محدود شد.

کادر شماره ۱۲- تغییر نظام پردازش و انتشار آمارهای تراز پرداخت‌های کشور

دستورالعمل جامع و فراگیر چگونگی پردازش جدول تراز پرداخت‌های خارجی به عنوان نماگر عملکرد بخش خارجی اقتصاد، مانند دیگر حساب‌های کلان اقتصادی از سوی صندوق بین‌المللی پول تهیه و ابلاغ می‌شود. تاکنون شش دستورالعمل تدوین تراز پرداخت‌ها توسط این نهاد به ترتیب در سال‌های ۱۹۴۸، ۱۹۵۰، ۱۹۶۱، ۱۹۷۷، ۱۹۹۳ و ۲۰۰۸ منتشر شده است.

تراز پرداخت‌های ایران تاکنون براساس نسخه چهارم دستورالعمل پردازش تراز پرداخت‌ها (ویرایش ۱۹۷۷) تهیه و منتشر می‌شد. اما با توجه به مزایای نسخه پنجم و ششم دستورالعمل نسبت به نسخه چهارم آن و پس از به‌کارگیری دستورالعمل سال ۱۹۹۳ در پردازش آمارهای ملی و اصلاحات بعدی آن، بانک مرکزی جمهوری اسلامی در صدد جایگزینی روش‌های جدید پردازش اطلاعات در حوزه‌های مختلف اقتصاد کلان برآمد. در این راستا، اولین سری زمانی آمار تراز پرداخت‌ها برای بازه زمانی ۸۷-۱۳۷۶ که در قالب دستورالعمل پنجم پردازش تراز پرداخت‌ها و سازگار با آمار بخش‌های واقعی و پولی تولید شده است، منتشر می‌گردد. با توجه به اهمیت نتایج این تغییر بر آمارهای بخش خارجی کشور، به نکات مهم دستورالعمل پنجم تراز پرداخت‌ها به شرح ذیل اشاره می‌شود:

نسخه پنجم و ششم دستورالعمل تراز پرداخت‌ها که در حال حاضر مبنای پردازش و تهیه تراز پرداخت‌های اغلب کشورهای عضو می‌باشد، بیشترین سازگاری را با مفاهیم اقتصادی و سایر حساب‌های کلان اقتصادی (نظیر حساب‌های ملی، حساب‌های پولی، حساب‌های دولت و حساب‌های جریان وجوه) برقرار کرده است. البته نسخه ششم تفاوت چندانی با نسخه پنجم نداشته و صرفاً به منظور انطباق با شرایط جدید، اصلاحات اندکی را در برخی بخش‌های نسخه پنجم ایجاد کرده است.

تفاوت‌های مهم نسخه پنجم دستورالعمل تراز پرداخت‌ها با نسخه چهارم آن از نظر مفهومی و چارچوبی در موارد زیر خلاصه می‌شود:

- ۱- تفکیک حساب درآمد از حساب خدمات
- ۲- افزایش طبقات حساب درآمد در انطباق با سرفصل‌های حساب مالی و حساب‌های ملی
- ۳- تفکیک حساب سرمایه از حساب مالی
- ۴- تفکیک انتقالات سرمایه‌ای از انتقالات جاری
- ۵- افزایش درجه تفصیل در انتشار آمار حساب خدمات به یازده سرفصل
- ۶- بسط حساب مالی برحسب نوع مبادله، ابزار مبادله، بخش‌های اصلی مبادله‌کننده و زمان‌بندی
- ۷- به‌کارگیری مفهوم اقامت به جای تابعیت
- ۸- گسترش پوشش آماری برحسب ابزارهای نوین مالی

ادامه کادر شماره ۱۲

اهم مزایای نسخه پنجم دستورالعمل تراز پرداخت‌ها نسبت به نسخه چهارم آن از نظر مفهومی و چارچوبی در موارد زیر خلاصه می‌شود:

- ۱- افزایش شفافیت آمارهای بخش خارجی اقتصاد
- ۲- تقویت ارتباط نهادها و دستگاه‌های فعال در حوزه خارجی اقتصاد
- ۳- بهبود روش‌شناسی جمع‌آوری آمارها
- ۴- ارتقای زمینه کاربرد آمارها در مدیریت فعالیت‌های اقتصادی از طریق انتشار داده‌های مورد نیاز دستگاه‌های متولی و سیاست‌گذار
- ۵- بهبود رهگیری مبادلات مالی با جهان خارج برحسب ابزارها و فعالان اصلی اقتصاد
- ۶- افزایش قابلیت مقایسه بین‌المللی آمارها
- ۷- ارتقای جایگاه کشور در سطح بین‌المللی
- ۸- بهبود سازگاری آمارهای حساب‌های کلان اقتصادی (تراز پرداخت‌ها، پولی، مالی، حساب‌های ملی و جریان وجوه)
- ۹- افزایش قابلیت پیش‌بینی‌پذیری متغیرهای کلیدی اقتصاد
- ۱۰- تسهیل فرآیند جمع‌آوری اطلاعات